

5.8.2. [13.00.02] НАЗАРИЯ ВА МЕТОДИКАИ ОМУЌЗИШУ ПАРВАРИШ
 5.8.2. [13.00.02] ТЕОРИЯ И МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ
 5.8.2. [13.00.02] THEORY AND METHODS OF TEACHING AND UPBRINGING

ТДУ 811.111.36

**ИМКОНΙΑТҲОИ ПЕДАГОГИИ
 РУШДИ САЛОҲΙΑТИ МУОШИРАТИИ
 ОМУЌЗОРИ ОЯНДАИ ЗАБОНИ ХОРИҶӢ
 ТАВАССУТИ МАВОДҲОИ МАҲАЛӢ**

Абдуллоева Меҳриниссо Абдугаффаровна, д.и.п., профессор; Раҳматова Шанҳоза Мирзочоновна, унвонҷӯи кафедраи педагогикаи иҷтимоӣ ва касбии МДТ «ДДХ ба номи акад.Б. Гафуров» (Тоҷикистон, Хуҷанд)

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ
 РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ
 КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ
 ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ПОСРЕДСТВОМ
 КРАЕВЕДЧЕСКИХ МАТЕРИАЛОВ**

Абдуллоева Меҳриниссо Абдугаффаровна, д.п.н., профессор; Раҳматова Шахноза Мирзоджоновна, соискатель кафедры социальной и профессиональной педагогики ГОУ «ХГУ имени акад.Б.Гафурова» (Таджикистан, Худжанд)

**PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES FOR
 DEVELOPING COMMUNICATIVE
 COMPETENCE OF A FUTURE FOREIGN
 LANGUAGE TEACHER THROUGH LOCAL
 MATERIALS**

Abdullaeva Mehrinisso Abdugaffarovna, Dean of the Department of Foreign Languages, Dr. of Pedagogy, Professor of the Chair of Methods of Teaching Foreign Languages, SEI "KhSU named after acad. B.Gafurov", E-mail: mehriniso25@mail.ru; Rahmatova Shahnoza Mirzohonovna, Applicant of the Department of Social and Professional Pedagogy, SEI "KhSU named after acad.B.Gafurov", E-mail: firdavsrahmatov95@gmail.com

Калидвожаҳо: омузгори ояндаи забони хориҷӣ, таълими касбӣ дар донишгоҳ, салоҳияти муоширатӣ, имкониятҳои педагогӣ, шароити педагогӣ, маводи маҳаллӣ.

Дар марҳилаи кунунии рушди таҳсилоти забони хориҷӣ ихтилофот байни ниёзҳои амалияи таълими ғайризабонӣ ва тавсифи номуфассали шароити рушди самараноки салоҳияти муоширатии омузгорони ояндаи забони хориҷӣ, инъикоси нокифояи услуҳои самараноки рушди ин салоҳият дар назария ва методикаи муосири тайёр кардани кадрҳои омузгорӣ дар мактабҳои олӣ ба назар мерасад. Аз ин рӯ, дар мақола қўиши карда шудааст, ки ба саволҳои зерин ҷавоб дода шавад: Чӣ гуна шароити педагогӣ ба инкишофи самарабахши салоҳияти муоширатии омузгорони ояндаи забони хориҷӣ мусоидат мекунад? Барои истифодаи репродуктиви забон чӣ гуна шароит фароҳам овардан лозим аст, то ки донишҷӯён эҳтиёҷоти табиӣ худро барои баёни андешаи худ бо забони хориҷӣ амалӣ созанд? Муаллифон яқиндор мисолҳоро аз таҷрибаи рабанди таҷрибаҳои омузиши забони хориҷӣ тавассути маводи маҳаллӣ пешниҳод намуда, ба хулосае омаданд, ки истифодаи маводи маҳаллӣ дар рабанди омода кардани омузгорони ояндаи забони хориҷӣ на танҳо ба рушди салоҳияти муоширатии онҳо, балки ба ташиқули маърифати фарҳангии онҳо низ мусоидат мекунад.

Ключевые слова: будущий учитель иностранного языка, профессиональная подготовка в вузе, коммуникативная компетенция, педагогические возможности, педагогические условия, краеведческий материал.

На современном этапе развития иноязычного образования наблюдаются противоречия между потребностями иноязычной образовательной практики и некомплексным описанием условий эффективного развития коммуникативной компетенции будущих учителей иностранного языка, а также недостаточным отражением эффективных методов развития данной компетенции в современной теории и методике подготовки педагогических кадров в высших учебных заведениях. Поэтому в статье предпринята попытка ответить на следующие вопросы: Какие педагогические условия могут способствовать эффективному развитию коммуникативной компетенции будущих

учителей иностранного языка? Какие условия должны быть созданы для репродуктивного использования языка, чтобы студенты могли реализовать свою естественную потребность в выражении своего мнения на иностранном языке? Авторы привели несколько примеров организации экспериментального процесса изучения иностранного языка через призму краеведческих материалов и пришли к выводу, что использование данных материалов в процессе подготовки будущих учителей иностранного языка может способствовать не только развитию их коммуникативной компетенции, но и формированию их культурного образования.

Keywords: future foreign language teacher, professional training at a university, communicative competence, pedagogical opportunities, pedagogical conditions, local material.

At the present stage of development of foreign language education, there are some contradictions between the needs of foreign language educational practice and an incomplete description of the conditions for the effective development of communicative competence of future foreign language teachers, as well as insufficient reflection of effective methods for developing this competence in modern theory and methodology for training teaching staff in higher educational institutions. Therefore, the authors of the article attempt to answer the following questions: What pedagogical conditions can contribute to the effective development of the communicative competence of future foreign language teachers? What conditions must be created for the reproductive use of language so that students can fulfil their natural need to express their opinions in a foreign language? The authors gave several examples of organizing an experimental process of learning a foreign language through the prism of local materials and came to the conclusion that the use of these materials in the process of training future foreign language teachers can contribute not only to the development of their communicative competence, but also to the formation of their cultural education.

Навсозии низоми муосири таълими забони хориҷӣ, ки зарурати он дар «Барномаи давлатии такмили таълим ва омӯзиши забонҳои русӣ ва англисӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030» [7] инъикос ёфтааст, ниёз ба бозбинии мунтазами ҳадафу муҳтавои омодагии касбии омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ дорад. Ин ба он вобаста аст, ки барои мактаби муосир омӯзгороне лозим мебошанд, ки дорои доираи васеи малакаҳои муоширатӣ буда, тавоноии ҷустуҷӯ, таҳлили ҳамаҷаҳонаи иттилоотро дошта бошанд, инчунин ба татбиқи равишҳои системавӣ, функционалӣ ва салоҳиятнокӣ ҳангоми ҳалли вазифаҳои таълимӣ кодир бошанд.

Бо дарназардошти воқеияти Ҷумҳурии Тоҷикистон, зарур аст, ки донишҷӯён, ки омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ мебошанд, сарфи назар аз имкониятҳои маҳдуди онҳо дар муошират бо соҳибзабонон, ба муоширати хуб бо забони хориҷӣ омӯзонида шаванд. Зарур аст, ки чунин низоми нав таҳия карда шавад, ки омӯзгоронро ба омӯзиш ҷалб намуда, онҳоро барои таълими самарабахши хонандагон, хусусан барои рушди малакаҳои муоширатии ғайризабонии таълимгирандагон омода созад.

Тавре маълум аст, бо рушди ғояҳои раванди муоширатӣ дар таълими забони хориҷӣ, мақоми омӯзгор тағйир ёфта, ӯ аз «манбаи» маълумот дар бораи забон ба «ҳамкори хонандагон» ва «роҳбалади фарҳангӣ» табдил ёфт, зеро «имрӯз дар соҳаи таҳсилот мутахассисони забонҳои хориҷӣ чун ҳамкори фарҳангӣ, шахсияти забонӣ, дорои салоҳиятҳои муоширатӣ ва байнифарҳангӣ номида мешаванд» [8, с.59]. Тамоюлҳои муосири рушди таълими забони хориҷӣ, ки бо васеъ шудани доираи истифодаи забони хориҷӣ дар ҳаёти иҷтимоӣ ва касбӣ алоқаманданд, шароит, шаклҳои технологияҳо ва воситаҳои фаъолияти педагогиро тағйир медиҳанд. Имрӯз омӯзгори забони хориҷӣ, пеш аз ҳама, идоракунанда ва ташкилкунандаи муоширати забони хориҷӣ дар гурӯҳи таълимӣ буда, бояд шароитҳои мусоидро барои рушди шахсияти байнифарҳангии хонанда эҷод кунад [12, с.96], яққоя бо дигар иштирокчиёни раванди таълим ғояҳо ва лоиҳаҳои навро таҳия ва амалӣ намояд.

«Фаъолияти касбии омӯзгори муосири забони хориҷӣ аз се қисмати асосӣ иборат аст: донишдони забони хориҷӣ, қобилияти ҳалли масъалаҳои методӣ, қобилияти ташкили раванди таълим» [4, с.15]. Дар баробари ин, донишҷӯён – омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ, ки қобилияти хуби ғайризабонӣ доранд ва дар донишгоҳ сатҳи баланди омодагии назариявӣ нишон медиҳанд, вақте, ки дар шароити воқеӣ ба амалисозии фаъолияти нутқ мустақилона шуруъ мекунанд, аксар вақт дар муошират бо забони хориҷӣ ба душвории зиёд рӯ ба рӯ мешаванд, муоширатро самаранок идора карда наметавонанд, ки ин рӯ табиист, ки ба омӯзгор зарур аст, ки барои фаъл гардонидани фаъолияти таълимӣ, маърифатӣ ва муоширатии муҳассилин роҳи усулҳои муассиру ғайриоддиро дарёфт намояд, ки барои расидан ба ҳадафҳои муайян на

танҳо дар дарсҳои анъанавӣ, балки дар ҳолатҳои зарурии муоширати зиндагӣ низ мусоидат намоянд.

Ҳамин тариқ, дар марҳилаи кунунии рушди таҳсилоти забони хориҷӣ ихтилофот байни ниятҳои амалияи таълими ғайризабонӣ ва тавсифи номуфассали шароити рушди самараноки салоҳияти муоширатии омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ, инъикоси нокифояи усулҳои самараноки рушди ин салоҳият дар назария ва методикаи муосири тайёр кардани кадрҳои омӯзгорӣ дар мактабҳои олӣ ба назар мерасад. Айнан ҳамин ихтилофот муаммои мақолаи мазкурро муайян кард. Аз ин рӯ, дар мақола кӯшиш менамоем, ки ба саволҳои зерин ҷавоб диҳем: чӣ гуна шароити педагогӣ ба инкишофи самарабахши салоҳияти муоширатии омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ мусоидат мекунад? Барои истифодаи репродуктивии забон чӣ гуна шароит фароҳам овардан лозим аст, то ки донишҷӯён эҳтиёҷоти табиӣ худро барои баёни андешаи худ бо забони хориҷӣ амалӣ созанд?

Дар асоси гуфтаҳои боло фарзия пайдо мешавад, ки салоҳияти муоширатии омӯзгори забони хориҷӣ, ки бо равандҳои ташкил, идоракунӣ, танзим ва назорати муоширати педагогии забони хориҷӣ алоқаманд аст, метавонад тавассути қорӣ намудани ҷузъҳои фарҳангӣ дар ҷараёни омӯзиши забони хориҷӣ рушд ёбад.

Қайд кардан зарур аст, ки барои муайян кардани шароити ташаккули босифати салоҳиятнокии касбии омӯзгори муосир мо сараввал ба сарчашмаҳои назариявӣ муроҷиат кардем, ки дар онҳо муҳаққиқони ватанӣ ва хориҷӣ ҷанбаҳои гуногуни тайёр кардани мутахассисони ин касбро таъкид кардаанд [14, с.55-63; 13, с.221; 11, с.180; 10, с.180; 26, 277с.]. Фикру мулоҳизаҳои олимони чамбаст намуда, ба ҳулосае омадем, ки салоҳияти касбии омӯзгор ҳамчун мутахассис ин маҷмуи дониш, малака, маҳорат, сифат ва таҷрибаи шахсӣ, яъне салоҳиятҳои дахлдор мебошад, ки ба ӯ барои ба таври босамар иҷро намудани ӯҳдадорихи касбии худ имконият медиҳанд ва барои таълиму тарбияи муваффақи хонандагон мусоидат менамоянд. Салоҳияти касбии омӯзгор қобилияти мутобиқ шуданро ба тағйироти муҳити таълимӣ, истифодаи технологияҳо ва равишҳои муосир ва инчунин, рушди пайваста дар фаъолияти касбии худро дар бар мегирад.

Интишороти як қатор олимони, ки осори пурарзишашон ба масоили омода намудани омӯзгори забони хориҷӣ ва равишҳои инноватсионӣ рушди салоҳиятҳои касбии омӯзгорони соҳа дар донишгоҳ бахшида шудаанд [24, с.49-54; 6, с.94-100; 21, с.54-58; 23, с.196; 2, с.3-9], нишон доданд, ки дар шароити имрӯза дар сатҳи кофӣ қарор набудани салоҳияти муоширатӣ, маҳдуд будани имкониятҳои амалӣ, паст будани сатҳи омодагии методӣ, сифати нокифояи таълим, имкониятҳои маҳдуди тақмили ихтисос, омодагии психологӣ ва ғ. аз зумраи масъалаҳои мубрам мебошанд, ки таваҷҷуҳ ва муносибати ҳамаҷонибаро талаб мекунад ва барои таъмини дараҷаи баланди салоҳияти касбии омӯзгорони забони хориҷӣ ва иҷрои бомуваффақияти вазифаҳои педагогӣ аз ҷониби онҳо тақмили низоми тайёр кардани омӯзгорони забони хориҷиро тақозо менамоянд.

Аз гуфтаҳои олимоне, ки масъалаҳои мубрами омодагии касбии омӯзгори забони хориҷиро таҳқиқ мекунад [5, с.152-170; 17, с.170-172; 19, с.234-241; 9, с.114-119; 20, с.127-130] бармеояд, ки салоҳияти муоширатии омӯзгорони забони хориҷӣ яке аз салоҳиятҳои калидии касбӣ ба ҳисоб меравад. Ин салоҳият на танҳо дониши амиқи забонро, балки инчунин қобилияти интиқол додани дониш ба хонандагон, ташкили муҳити мусоиди ғайризабонӣ ва фароҳам овардани шароити муносиби педагогӣ барои рушди малакаҳои муоширатии муҳассилинро дар назар дорад.

Дарвоқеъ, салоҳияти муоширати забони хориҷӣ барои омӯзгори забони хориҷӣ, бо якчанд сабаб муҳим аст:

- Омӯзгоре, ки дорои сатҳи баланди салоҳияти муоширати забони хориҷӣ мебошад, қодир аст, ки маводи таълимиро бо истифода аз забон дар заминаҳои воқеӣ ба таври муассир шарҳ диҳад, ки ин ба азхудкунии дониши хонандагон мусоидат мекунад.
- Сатҳи баланди малакаҳои муоширатӣ бо забони хориҷӣ таълимгирандагонро ба омӯзиши забони омӯхташаванда ҳавасманд мекунад ва нишон медиҳад, ки чӣ гуна забонро дар ҳаёти ҳаррӯза истифода бурдан мумкин аст.

- Омӯзгори дорои салоҳияти хуби муоширатӣ метавонад дар синф чунин муҳити забонро эҷод кунад, ки то ҳадди имкон ба муҳити воқеӣ наздик бошад.
- Омӯзгоре, ки салоҳияти хуби муоширатӣ дорад, қодир аст, ки омӯзишро вобаста ба ниёзҳои муҳассилин мутобиқ созад, усулу равишҳои гуногунро истифода барад ва мушкилоти пайдошавандаро зуд ба таври дуруст ҳал кунад.
- Салоҳияти муоширатӣ на танҳо донишдони забон, балки дарки нозуқиҳои фарҳангиро низ дар бар мегирад. Ин ба омӯзгор кумак мекунад, ки ба омӯзандагон на танҳо ҷанбаҳои забонӣ, балки заминаҳои фарҳангиро низ фаҳмонад, ки ин омил барои пурра фаҳмидани забон муҳим аст.

Ҳамин тариқ, салоҳияти муоширатии омӯзгори забони хориҷӣ заминаи бунёдии таълими бомуваффақияти ғайризабонӣ ва омода кардани хонандагон ба амалияи воқеӣ бо забон мебошад.

«Рисолати муоширатии омӯзгори забони хориҷӣ, аз як тараф, шарикӣ намунавии нутқӣ бо хонандагон дар рафти дарс будан бошад, аз тарафи дигар, дилпуруна ва сазовор муаррифӣ намудани симои фарҳанги миллӣ дар ҷомеаи касбии байналмилалӣ мебошад» [22, с.28]. Дар ин маврид аз ҷониби олимони ватанӣ қайд карда мешавад, ки «ҷорӣ намудани маводи забонӣ тавассути ҳолатҳои нутқ, матнҳое, ки ба эҷоди муоширати байнифарҳангӣ нигаронида шудаанд, ба тақвият бахшидани фаъолияти равонӣ, ба ҳавасмандии таълимии донишҷӯён мусоидат намуда, илова бар ин, барои ташаккули салоҳияти муоширатӣ шароити мусоид фароҳам меорад» [3, с.214-216].

Ақидаи мазкур дар ҳақиқат дуруст аст, зеро ба вучуд овардани шароит дар асоси низоми иҷроии вазифаҳое, ки мазмунӣ фарҳангӣ доранд, ба фаъолияти фаъоли нутқӣ-фикрронӣ тақсон мебахшад. Робита байни вазифаи муошират ва контексти иҷтимоӣ фарҳангии ҳаёт амалҳои нутқӣ таълимгирандагонро ба муоширати воқеӣ наздик мекунад. Аз ин рӯ, дар раванди ҳалли масъалаҳои муоширатӣ тавассути муколамаи байнифарҳангӣ метавон маводҳои маҳаллӣ васеъ истифода бурда шаванд, зеро бо ин роҳ омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ дар фаъолияти касбии худ ҷараёни аз худ намудани салоҳияти муоширатиро пурзӯр мекунанд.

Воқеан, истифодаи маводҳои маҳаллӣ яке аз имкониятҳои самарабахш барои рушди салоҳияти муоширатии омӯзгори ояндаи забони хориҷӣ мебошад. Ин гуна равиши омӯзиши забони хориҷӣ «ғарқшавӣ» таълимгирандагонро ба муҳити фарҳанги диёри худ тақозо мекунад ва барои дарки амиқи азхудкунии маводи таълимӣ мусоидат мекунад. Аз ин лиҳоз, ҳангоми гузаронидани машғулиятҳо аз ҷанбаи «Амалияти нутқи шифохӣ ва ҳаттии забони англисӣ» бо донишҷӯёни курси 3-ми факултети забонҳои хориҷии МДТ «Донишгоҳи давлатии Хуҷанд» усулҳои зерин истифода бурда шуданд.

1. Гузаронидани дарсҳо оид ба фарҳанг, таърих, анъанаҳо ва воқеияти муосири минтақаи зодгоҳ ба забони хориҷӣ мантиқан ба ғанӣ гардонидани захираи луғавӣ, рушди малакаҳои тафаккур ва гуфтугӯ мусоидат мекунад ва инчунин тавассути мавзӯҳои шинос таваҷҷуҳи таълимгирандагон ба забони омӯхташаванда боз ҳам баландтар мешавад [15, с.172].

2. Тавре, ки маълум аст, усули лоихавӣ дар омӯзиши забони хориҷӣ як қатор бартариҳо дорад ва муҳаққиқон онро ҳамчун воситаи самараноки муосири таълим тавсиф мекунанд [18, 187 с.]. Аз ин рӯ, донишҷӯён метавонанд, лоихаҳои худро марбут ба фарҳанг, адабиёт, ҷуғрофия, таърихи маҳаллӣ омода созанд ва натиҷаҳои тадқиқоти худро ба забони хориҷӣ пешниҳод кунанд. Усули мазкур метавонад ба рушди малакаҳои ҷустуҷӯи иттилоот, тафаккури интиқодӣ ва малакаҳои ҳаттӣ ва гуфтугӯӣ кумак кунад.

3. Ташкили экскурсияҳо ба ҷойҳои ҷолиби маҳаллӣ бо муҳокима ва гузаронидани муколамаҳо бо забони хориҷӣ донишҷӯёнро ба истифодаи амалии забон дар ҳаёти воқеӣ водор месозад ва бо ин роҳ малакаҳои муоширатии онҳо инкишоф дода мешаванд [25].

4. Воридкунии унсурҳои маводи маҳаллӣ ба дастурҳои таълимӣ, хусусан ба матну супоришҳо ва машқҳо метавонад хондани мақолаҳо, таҳлил ва муҳокимаи маводҳои видеоӣ марбут ба таърих ва фарҳанги минтақа осон гардонад [1, с.223-227].

5. Ҳамкории байнифарҳангӣ, хусусан, ташкили вохӯриҳо ва табодули иттилоот оид ба минтақа ба омӯзгорони оянда кумак мекунад, ки на танҳо малакаҳои забонии худро тақмил диҳанд, балки инчунин фарқият ва шабоҳатҳои байнифарҳангиро беҳтар дарк кунанд.

6. Истифодаи маводи аслии дар омӯзиши забони хориҷӣ [16, с.11-18], масалан, кор фармудани ҳуҷжатҳои воқеӣ оид ба таърихи маҳал, аксҳо, видеоҳо ва ҳикояҳои шифохӣ ба эҷоди муҳити аслии забони хориҷӣ мусоидат мекунад ва имкониятҳои истифодаи забони омӯхташавандаро дар ҳолатҳои воқеӣ васеъ мегардонад.

Инак, якчанд мисолхоро аз ташкили раванди омӯзиши забони хоричӣ тавассути усулҳои дар боло зикргардида дида мебароем. Лозими қайд аст, ки ҳамаи машғулиятҳо пурра бо забони англисӣ чараён гирифтанд.

I. Гузаронидани дарс оид ба фарҳанг, таърих, анъанаҳо ва воқеияти муосири Тоҷикистон ба забони англисӣ

Мавзӯи дарс: Шиносӣ бо Тоҷикистон: фарҳанг, таърих, анъанаҳо ва воқеияти муосир

Муддати дарс: 50 дақиқа

Ҳадафи дарс: Рушди салоҳияти муоширатии муҳассилин бо роҳи шиносӣ бо минтақаҳои мухталифи Тоҷикистон, анъанаҳо ва урфу одатҳои тоҷикон, таърихи тоҷикон ва нақши миллат дар ҷаҳони муосир.

Маводҳои лозимӣ:

Харитаи Ҷаҳон ва Осиёи Марказӣ

Суратҳо ва видеоҳои таълимӣ дар бораи Тоҷикистон

Маълумотномаҳо дар бораи таърих, фарҳанг ва анъанаҳои Тоҷикистон

Слайдҳо ва презентатсия

Қисматҳои дарс:

1. Маълумоти умумӣ (10 дақиқа):

Дарс бо шиносоии умумӣ бо кишвар, хусусан бо мавқеи ҷуғрофӣ, сарҳадҳо ва ҳамсоякишварҳои он оғоз карда шуд. Тақсимои минтақаӣ ва нишон додани Тоҷикистон дар харита. Маълумоти кӯтоҳ дар бораи забони расмӣ (забони тоҷикӣ) ва аҳолии кишвар.

2. Таърихи Тоҷикистон (15 дақиқа):

Тавзеҳ додани таърихи қадимаи тоҷикон, ки ба даврони Ҳахоманишӣ, Сосониён ва Кушониён бармегардад. Муҳимияти Роҳи Абрешим ва нақши он дар рушд ва фарҳанги Тоҷикистон.

Баррасии даврони шӯравӣ ва таъсири он ба Тоҷикистон. Истиқлолияти Тоҷикистон ва таъсири он ба таърихи муосир.

3. Фарҳанг ва анъанаҳои тоҷикон (10 дақиқа):

Муаррифии фарҳанги бойи тоҷикӣ (шеър, мусиқӣ ва рақсҳои миллий).

Тавзеҳ додани анъанаҳои тоҷикӣ, аз ҷумла ҷашнҳои Наврӯз, Сада, Меҳргон.

Баррасии ҳӯрокҳои миллии тоҷикӣ, ки як қисми муҳими фарҳанги тоҷиконро ташкил медиҳад (ба мисли оши палав, самбӯса ва қурутӯб).

Фарҳанги либоспӯшӣ ва аҳамияти либосҳои миллий.

4. Воқеияти муосири Тоҷикистон (5 дақиқа):

Баррасии вазъи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва сиёсӣ дар Тоҷикистон.

Мушкилот ва имкониятҳои рушди Тоҷикистон дар замони муосир.

5. Баҳс ва муҳоҳиса (5 дақиқа):

Суолу ҷавобҳо бо донишҷӯён дар бораи мавзӯҳои баррасишуда. Ташкил кардани баҳс дар бораи таърибаҳои шахсӣ ё донишҳои муҳассилин дар бораи фарҳангҳои гуногун.

6. Хулоса (5 дақиқа):

Хулосабарории дарс ва баррасии аҳамияти шиносӣ бо фарҳанг ва таърихи дигар кишварҳо.

II. Истифодабарии усули лоиҳавӣ ҳангоми омӯзиши забони англисӣ

Мавзӯи дарс: Шиносӣ бо шаҳри Хучанд: таърих ва фарҳанги он

Муддати дарс: 50 дақиқа

Ҳадафи дарс: Рушди салоҳияти муоширатии муҳассилин бо роҳи шинос кардани донишҷӯён бо таърихи қадимаи шаҳри Хучанд. Баррасии нақши Хучанд дар фарҳанг ва иқтисодиёти Тоҷикистон. Таҳқиқи ёдгориҳо ва маконҳои таърихӣи Хучанд. Фаҳмонидани аҳамияти муосири Хучанд дар рушди Тоҷикистон.

Маводҳои лозимӣ:

Харитаи Тоҷикистон

Слайдҳо дар бораи Хучанд

Суратҳо ва видеоҳо аз маконҳои таърихӣ ва фарҳангии Хучанд

Маълумотномаҳо ва китобҳои таърихӣ

Қисматҳои дарс:

1. Шиносой бо шаҳри Хучанд (10 дақиқа):

Дарс бо шиносии умумӣ бо шаҳри Хучанд оғоз карда мешавад (Нишон додани макони Хучанд дар харитаи Тоҷикистон, тавзеҳ додани мавқеи ҷуғрофӣи Хучанд, ки дар канори дарёи Сир ҷойгир аст).

2. Таърихи Хучанд (10 дақиқа):

Баррасии таърихи қадимаи Хучанд, ки яке аз қадимтарин шаҳрҳои Осиёи Марказӣ мебошад. Муҳокима кардани таъсиси шаҳр дар даврони қадим, шояд дар замони Искандари Мақдунӣ (Александрия Эсхата). Тавзеҳ додани аҳамияти Хучанд дар даврони Роҳи Абрешим ва нақши он ҳамчун маркази тиҷорат. Баррасии тағйироти сиёсӣ ва иқтисодии Хучанд дар даврони шӯравӣ ва баъди ба даст омадани Истиқлолияти Тоҷикистон.

3. Фарҳанг ва анъанаҳои Хучанд (10 дақиқа):

Шарҳи фарҳанги бойи Хучанд, ки бо шоирон ва донишмандони машҳури худ (ба монанди Камоли Хучандӣ, Маҳастии Хучандӣ, Фарзона, Аҳмадҷони Раҳматзод ва диг.) маъруф аст. Баррасии ҷорабиниҳои фарҳангӣ ва анъанаҳои мардуми Хучанд. Тавзеҳ додани муҳимияти пазидагӣ (масалан, ошпазӣ) дар Хучанд, аз ҷумла таомҳои машҳури маҳаллӣ.

4. Ёдгориҳо ва маконҳои таърихӣи Хучанд (10 дақиқа):

Намоиш додани суратҳо ва маводҳои видеоӣ аз маконҳои таърихӣ, ба мисли Қалъаи Хучанд, Масҷиди Шайх Муслиҳиддин ва дигар ёдгориҳои муҳим. Муҳокима кардани аҳамияти ин маконҳо дар таърихи Тоҷикистон ва сайёҳӣ.

5. Аҳамияти муосири Хучанд (5 дақиқа):

Баррасии нақши Хучанд дар иқтисодиёти Тоҷикистон, махсусан ҳамчун маркази саноатӣ ва тиҷоратӣ. Муҳокима кардани мавқеи Хучанд ва сокинони он дар рушди илму маориф.

6. Баҳс ва хулосаи машғулият (5 дақиқа):

Суолу ҷавобҳо бо донишҷӯён дар бораи маълумотҳои пешниҳодшуда. Ташкили баҳс дар бораи аҳамияти шаҳрҳои таърихӣ ва фарҳанги онҳо.

Машқҳо ва супоришҳои иловагӣ: Омӯзандагон метавонанд ба гурӯҳҳо тақсим шаванд ва дар бораи як мавзӯи интихобшуда оид ба шаҳри Хучанд лоиҳа омода кунанд.

Пешниҳод кардани супориши хонагӣ: навиштани иншои кӯтоҳ дар бораи нақши Хучанд дар таърихи Тоҷикистон.

III. Ташкили дарс-экскурсия дар ҷараёни омӯзиши забони англисӣ

Нақшаи дарс-экскурсия: Кӯҳҳои гирду атрофи Хучанд

Мавзӯи дарс: Экскурсия ба кӯҳҳои гирду атрофи Хучанд: омӯзиши табиат, ҷуғрофия ва аҳамияти экотуризм

Муддати дарс: 1 рӯз (5 соат)

Ҳадафи дарс: Рушди салоҳияти муоширатии муҳассилин бо усули омӯзиши ҷуғрофия ва табиати кӯҳҳои гирду атрофи Хучанд.

Маводҳои лозимӣ:

Харитаи масири экскурсия

Маълумотномаҳо дар бораи кӯҳҳо ва табиати атроф

Оби нӯшокӣ, либоси муносиб барои кӯҳнавардӣ, пойафзоли мусоид

Дафтар ва қалам барои қайдҳо

Қисматҳои дарс-экскурсия:

1. Шиносӣ ва омодагӣ пеш аз экскурсия (30 дақиқа):

- Гуфтугӯ дар бораи аҳамияти экскурсия ва қоидаҳои бехатарӣ.

- Тавзеҳ додани масир ва нақшаи сафар.

- Муаррифии кӯҳҳои Хучанд ва аҳамияти онҳо дар экосистема ва фарҳанги минтақа.

- Тақсимои вазифаҳо

2. Сафар ба ҷои экскурсия:

- Сафар ба нуктаи ибтидоии масири кӯҳнавардӣ бо микроавтобус.

3. Муаррифӣ ва омӯзиши кӯҳҳо (1 соат):

- Ҳангоми оғоз кардани масир, омӯзгори роҳбалад кӯҳхоро тавзеҳ медиҳад.

- Қайдҳо дар бораи ҳайвонот ва набототи маҳаллӣ, ки дар кӯҳҳо мавҷуданд.

4. Мушоҳида (1 соат):

- Ҳангоми баландшавӣ, хонандагон метавонанд манзараҳои атрофро мушоҳида кунанд ва маълумотро дар бораи ҷуғрофияи минтақа гирдоварӣ кунанд.

- Дар нуктаҳои гуногуни баландӣ, омӯзгори роҳбалад боз истода, аҳамияти ин ё он маконро шарҳ медиҳад, инчунин имконият медиҳад, ки донишҷӯён саволҳо диҳанд ва дар дафтар қайд кунанд.

5. Нисфирӯзӣ ва истифодаи вақти холӣ (1 соат):

- Танаффус барои таъомхури дар ҷои муносиб, ки донишҷӯён метавонанд хӯрок хуранд ва аз табиат баҳра баранд.

- Муҳокимаи аҳамияти ҳифзи кӯҳҳо ва муҳити зист.

6. Баргаштан ба пойгоҳи ибтидоӣ (1 соат):

Баргаштан ба ҷойи ибтидоии сафар (факултет). Ҳангоми баргаштан, омӯзгори роҳбалад метавонад дар бораи дигар хусусиятҳои ҷолиб, ки ҳангоми фаромадани масир пайдо мешаванд, нақл кунад.

7. Хулоса ва баҳогузори (30 дақиқа):

- Гуфтугӯ дар бораи таҷриба ва омӯхтани маводҳои нав дар экскурсия.

- Ташкили баҳс дар бораи аҳамияти кӯҳҳо дар ҳаёти инсонҳо ва табиат.

Супориши хонагӣ: дар охир, донишҷӯён метавонанд иншоӣ кӯтоҳ ё гузориш дар бораи таҷрибаи экскурсия нависанд ва дар бораи он, ки чӣ тавр онҳо метавонанд ба ҳифзи муҳити зист дар кӯҳҳо саҳм гузоранд, фикр кунанд.

IV. Воридакунӣи унсурҳои маводи маҳаллӣ ба дастурҳои таълимӣ, хусусан ба матну супоришҳо ва машқҳо

1. Мисоли матни таҳлилӣ бо унсурҳои маҳаллӣ

Матн барои хондан ва тарҷума:

«Tajikistan is a country rich in history and culture. The city of Khujand, located in the north of the country, is one of the oldest cities in Central Asia. It was known as Alexandria Eschate during the time of Alexander the Great. Today, Khujand is famous for its traditional bazaars, where you can find a variety of local goods such as dried fruits, nuts, and handicrafts. The Syr Darya River, which flows through Khujand, adds to the beauty of the city.»

Супоришот:

- Матнро ба забони тоҷикӣ тарҷума кунед.

- Дар бораи Хуҷанд маълумоти бештар гирдоварӣ кунед ва онро бо забони англисӣ нависед.

- Ба суратҳо ё видео аз бозори «Панҷшанбе» ё Сирдарё назар андозед ва дар бораи онҳо бо забони англисӣ муаррифӣ омода кунед.

2. Навиштани иншо ё таҳлили муқоисавӣ

«Write an essay comparing the traditional foods of Tajikistan with those of another country. Focus on dishes such as plov, sambusa, and kurut, and discuss their cultural significance in Tajik society.»

(Тавзеҳ: Дар ин супориш, донишҷӯён метавонанд дар бораи таомҳои миллии тоҷикӣ маълумот диҳанд, бо дигар кишварҳо муқоиса кунанд ва аҳамияти фарҳангии онҳоро шарҳ диҳанд).

3. Машқҳои грамматикӣ

Машқ бо ибораҳои шартӣ (if-clauses):

«If you visit Khujand in the summer, you will have the opportunity to enjoy fresh fruits from the region's orchards.»

«If I were in Tajikistan, I would visit the ancient city of Panjakent.»

Ҷумлаҳои худро бо истифода аз ибораҳои шартӣ (if-clauses) нависед, ки дар бораи ҷойҳои маҳаллии Тоҷикистон ва анъанаҳои маҳаллӣ нақл мекунанд.

10 намунаи ибораҳои шартӣ омода кунед, ки дар онҳо таърихи шаҳрҳо ва маконҳои таърихӣ Тоҷикистон ёдовар мешаванд.

4. Луғат

Тавзеҳ ва истифодаи калимаҳо: Калимаҳои маҳаллиро, ки дар фарҳанги тоҷикӣ истифода мешаванд, ба забони англисӣ баён кунед. Мисол:

Plov (палав) - A traditional dish made of rice, meat, and vegetables.

Sambusa (самбӯса) - A savory pastry filled with meat or vegetables, common in Tajik cuisine.

5. Вазифаи хонагӣ:

Навиштани як ҳикоя ё муаррифӣ, ки дар он номи маводҳои маҳаллӣ истифода мешаванд.

Инак, натиҷаҳои истифодаи имкониятҳои педагогӣ, ки ҳангоми тарҳрезии раванди таълими забони хоричӣ тавассути маводи маҳаллӣ амалӣ карда шуданд, пешниҳод карда мешаванд. Тавре ки натиҷаҳои сессияи имтиҳоноти тобистонаи донишҷӯён нишон доданд, маводи маҳаллӣ воқеан ба рушди салоҳияти муоширатии онҳо мусоидат мекунанд. Азбаски маводи маҳаллӣ

захираҳои асли мебошанд, ки бо фарҳанг ва таърихи минтақа робитаи амиқ доранд, кор бо онҳо ба донишҷӯён имкон дод, ки ҷанбаҳои фарҳангии забонро дарк кунанд ва забонро дар контексте, ки вазъиятҳои воқеиро инъикос мекунанд, истифода баранд. Маводҳои маҳаллӣ доираи васеи лугат ва грамматикаро дар бар мегиранд, ки ба донишҷӯён дар ғанӣ қардани дониши забонии худ дар заминаи ҳаёти воқеӣ кумак мекунанд. Тавассути кор бо ҷунин маводҳо донишҷӯён метавонанд истилоҳоти махсусро марбут ба фарҳанг ва хусусиятҳои минтақаи худ омӯзанд.

Бояд қайд кард, ки омӯзиши маводҳои маҳаллӣ ба омӯзгорони оянда кумак мекунад, ки фарқиятҳои фарҳангиро беҳтар дарк кунанд, ки ин як ҷанбаи муҳими муоширати байнифарҳангӣ мебошад. Ин барои омодагӣ ба кор бо аудиторияи гуногунфарҳанг кумак мекунад.

Воқеан, истифодаи маводҳо марбут ба кишвари худ ҳавасмандии донишҷӯёнро афзоиш медиҳад, зеро онҳо маводҳоеро меомӯзанд, ки барои онҳо аҳамияти шахсӣ доранд. Ин ба иштироки фаъоли донишҷӯён дар раванди таълим ва азхудкунии мавод шароити мусоид фароҳам меорад.

Хулоса ҳамин аст, ки имкониятҳои педагогӣ дар боло зикргардида тавонистанд ба рушди салоҳияти муоширатии омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ мусоидат намоянд. Натиҷаҳо нишон доданд, ки истифодаи маводи маҳаллӣ дар раванди омода қардани омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ на танҳо ба рушди салоҳияти муоширатии онҳо, балки ба ташаккули маърифати фарҳангиашон низ мусоидат мекунад, ки ҷанбаи муҳими фаъолияти касбии онҳо мебошад.

АДАБИЁТ:

1. Абдуллаева, М.А. Интеграция культуры англоязычной страны в классную аудиторию/М.А.Абдуллаева// «Номаи донишгоҳ» (Учёные записки) - (Серия общественно-гуманитарных наук). №3 (44) – Худжанд, 2015. – С.223-227
2. Абдуллаева, М.А. К вопросу о профессионализации обучения иностранному языку как специальности /М.А.Абдуллаева// Наука и искусство обучения иностранным языкам. Сб. матер. научно-метод. симпозиума «Методика обучения иностранным языкам как искусство» (Лемпертовские чтения – XXVI). – Пятигорск, 2024. – С.3-9
3. Абдуллаева, М.А. Принцип учёта межкультурной компетенции в создании учебников по иностранному языку/М.А.Абдуллаева // Ученые записки Худжандского государственного университета им. академика Б.Гафурова. Гуманитарные науки, №1 (42), 2015. – С.214-216.
4. Абдуллаева, М.А. Профессиональная подготовка учителя иностранного языка в вузе в контексте целостного педагогического процесса/М.А.Абдуллаева// Вестник Педагогического университета, №4 (71), 2017. – С.15-20.
5. Безукладников, К.Э. Особенности формирования иноязычной профессиональной коммуникативной компетенции будущего учителя иностранного языка/ К.Э.Безукладников, М.Н.Новоселов, Б.А.Крузе//Язык и культура, №38, 2017. – С.152-170.
6. Бердичевский, А.Л. Концепция подготовки учителя иностранного языка // «Иностранные языки в школе»/А.Л.Бердичевский.–М.: Просвещение, 1990. №4.– С. 94-100
7. Государственная программа совершенствования преподавания и изучения русского и английского языков в Республике Таджикистан на период до 2030 г. №438. – Душанбе, 2019. http://www.adlia.tj/show_doc.fwx?Rgn=134849
8. Гришечкина, А.М. Становление учителя иностранного языка в условиях культурного взаимодействия/А.М.Гришечкина, М.И.Фурманова//Мир науки, культуры, образования, №3 (88), 2021. – С.59-62.
9. Зейнутдинова, Э.Ш. К вопросу об иноязычной коммуникативной компетентности будущих учителей иностранного языка/Э.Ш.Зейнутдинова//Вестник Чувашского государственного педагогического университета им. И. Я. Яковлева, №2-2, 2011. – С.114-119.
10. Зимняя, И.А. Психолого-педагогические проблемы взаимодействия учителя и учащихся/И.А.Зимняя.–М., 1980. – 180 с.
11. Каримова, И.Учитель – творец добра и прогресса/И.Каримова, Ф.Шарифзода.–Душанбе: Ирфон, 2010.–180 с.
12. Коряковцева, Н.Ф. Современное лингвистическое образование: перспективы развития/Н.Ф. Коряковцева, Н.Д. Гальскова, И.А. Гусейнова. — М.: ФГБОУ ВО МГЛУ, 2018. – С. 96
13. Кузьмина, Н.В. Способность, одаренность, талант учителя/Н.В.Кузьмина.–М., 1995.– 221 с.
14. Маркова, А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя/А.К.Маркова.–М.: Педагогика. 1995. №6. – С.55-63
15. Мишина, Е.Н. Использование краеведческих материалов в процессе обучения иностранному языку в вузе/Е.Н.Мишина, Г.Н.Ступникова//Наука и образование, Т.6, №1, 2023. – С.172.

16. Носонович, Е.В. Параметры аутентичного учебного текста / Е.В. Носонович, Р.П. Мильруд // Иностранные языки в школе. – 1999. – № 1. – С. 11-18
17. Овчинникова, О.С. Профессиональная коммуникативная компетентность учителя иностранного языка/О.С.Овчинникова//Омский научный вестник, №2(76),2009.– С.170-172
18. Полат, Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования/Е.С.Полат.-М.: Академия, 2003. – 187 с.
19. Семенова, Ю.И. Учет педагогических условий при формировании и развитии профессиональной компетентности учителя иностранного языка/Ю.И.Семенова// Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета, №1 (49), 2019. – С.234-241.
20. Серединцева, А.С. Совершенствование иноязычной коммуникативной компетенции учителя иностранного языка в современных образовательных условиях/А.С.Серединцева, В.А.Цыбанёва// Мир науки, культуры, образования, №2 (57), 2016. - С127-130.
21. Сороковых, Г.В. Методический портфель студента-практиканта как способ формирования профессиональной компетентности будущего учителя иностранных языков // Иностранные языки в школе. – 2007. №3. – С.54-58.
22. Тынник, Г.Н. Педагогические условия развития коммуникативно-интерактивных умений будущего учителя иностранного языка/Г.Н.Тынник//Мир науки. Педагогика и психология, Т.9, №4, 2021. – С.28.
23. Юркова, Н.А. Формирование профессиональной готовности будущего учителя иностранного языка к использованию личностно- ориентированных образовательных технологий: дис. ... канд. пед. наук/Н.А.Юркова//–Горно-Алтайск, 2006. – 196 с.
24. Языкова, Н.В. Процесс обучения иностранным языкам как предмет профессионально-методической подготовки будущего учителя / Н.В. Языкова // Иностранные языки в школе. – 1994. – № 2. – С. 49-54
25. Alcantara L. R. (2016). Using English to learn while learning to Use English: International Field Trips as a way to learn through language. International Journal on Language Literature and Culture in Education 3 (2) Doi:10.1515/Itee- 2016- 0015
26. Brown Douglas H. Teaching by principles. Upper saddle River, NJ: Prentice Hall Regents. 1999. – 277 p.

REFERENCES:

1. Abdullaeva, M.A. Integration of the Culture of an English-Speaking Country into the Classroom / M.A. Abdullaeva // Scientific Notes. Series of Social and Humanitarian Sciences. No. 3 (44) - Khujand, 2015. - P. 223-227
2. Abdullaeva, M.A. On the Issue of Professionalization of Teaching a Foreign Language as a Specialty / M.A. Abdullaeva // Science and Art of Teaching Foreign Languages. Collection of materials from the scientific and methodological symposium "Methodology of Teaching Foreign Languages as an Art" (Lempert Readings - XXVI). - Pyatigorsk, 2024. - P. 3-9
3. Abdullaeva, M.A. The principle of taking into account intercultural competence in the creation of foreign language textbooks / M.A. Abdullaeva // Scientific notes of Khujand State University named after Academician B. Gafurov. Humanities, No. 1 (42), 2015. - P. 214-216.
4. Abdullaeva, M.A. Professional training of a foreign language teacher at a university in the context of a holistic pedagogical process / M.A. Abdullaeva // Bulletin of the Pedagogical University, No. 4 (71), 2017. - P. 15-20.
5. Bezukladnikov, K.E. Features of the formation of foreign language professional communicative competence of a future foreign language teacher / K.E.Bezukladnikov, M.N.Novoselov, B.A.Kruse // Language and Culture, No. 38, 2017. - P. 152-170.
6. Berdichevsky, A.L. The concept of training a foreign language teacher // "Foreign languages at school" / A.L.Berdichevsky. - М.: Education, 1990. No. 4. - P. 94-100
7. State program for improving the teaching and learning of the Russian and English languages in the Republic of Tajikistan for the period up to 2030, No. 438. - Dushanbe, 2019. http://www.adlia.tj/show_doc.fwx?Rgn=134849

8. Grishechkina, A.M. Formation of a foreign language teacher in the context of cultural interaction / A.M. Grishechkina, M.I. Furmanova // World of science, culture, education, No. 3 (88), 2021. - P. 59-62.
9. Zeynutdinova, E.Sh. On the issue of foreign language communicative competence of future foreign language teachers / E.Sh. Zeynutdinova // Bulletin of the Chuvash State Pedagogical University named after I. Ya. Yakovlev, No. 2-2, 2011. - P. 114-119.
10. Zimnyaya, I.A. Psychological and pedagogical problems of interaction between teacher and students / I.A. Zimnyaya. - M., 1980. - 180 p.
11. Karimova, I. Teacher – creator of good and progress/I.Karimova, F.Sharifzoda. – Dushanbe: Irfon, 2010.–180 p.
12. Koryakovtseva, N.F. Modern linguistic education: development prospects/N.F. Koryakovtseva, N.D. Galskova, I.A. Guseynova. — M.: FGBOU VO MSLU, 2018. – P. 96
13. Kuzmina, N.V. Ability, giftedness, talent of a teacher/N.V.Kuzmina.–M., 1995.– 221 p.
14. Markova, A.K. Psychological analysis of a teacher's professional competence/A.K.Markova.–M.: Pedagogy. 1995. No. 6. – P.55-63
15. Mishina, E.N. Use of local history materials in the process of teaching a foreign language at a university / E.N. Mishina, G.N. Stupnikova // Science and education, Vol.6, No.1, 2023. – P.172.
16. Nosonovich, E.V. Parameters of an authentic educational text / E.V. Nosonovich, R.P. Milrud // Foreign languages at school. – 1999. – No. 1. – P.11-18
17. Ovchinnikova, O.S. Professional communicative competence of a foreign language teacher/O.S. Ovchinnikova//Omsk Scientific Bulletin, No. 2 (76), 2009. - P. 170-172
18. Polat, E. S. New pedagogical and information technologies in the education system/E.S. Polat.-M.: Academy, 2003. - 187 p.
19. Semenova, Yu.I. Taking into account pedagogical conditions in the formation and development of professional competence of a foreign language teacher/Yu.I. Semenova// Scientific notes. Electronic scientific journal of Kursk State University, No. 1 (49), 2019. - P. 234-241.
20. Seredintseva, A.S. Improving the foreign language communicative competence of a foreign language teacher in modern educational conditions / A.S. Seredintseva, V.A. Tsybaneva // World of science, culture, education, No. 2 (57), 2016. - P. 127-130.
21. Sorokovyykh, G.V. Methodological portfolio of a student-intern as a way of forming the professional competence of a future foreign language teacher // Foreign languages at school. - 2007. No. 3. - P. 54-58.
22. Tynnik, G.N. Pedagogical conditions for the development of communicative and interactive skills of a future foreign language teacher / G.N. Tynnik // World of science. Pedagogy and Psychology, Vol. 9, No. 4, 2021. - P. 28.
23. Yurkova, N.A. Formation of professional readiness of future foreign language teachers to use personality-oriented educational technologies: dis. ... Cand. of Pedagogical Sciences / N.A. Yurkova // - Gorno-Altaysk, 2006. - 196 p.
24. Yazykova, N.V. The process of teaching foreign languages as a subject of professional and methodological training of future teachers / N.V. Yazykova // Foreign languages at school. - 1994. - No. 2. - P. 49-54
25. Alcantara L. R. (2016). Using English to learn while learning to Use English: International Field Trips as a way to learn through language. International Journal on Language Literature and Culture in Education 3 (2) Doi: 10.1515 / Itce- 2016- 0015
26. Brown Douglas H. Teaching by principles. Upper saddle River, NJ: Prentice Hall Regents. 1999.–277 p.